

2024-05-23
S2024/01058 (delvis)

Socialdepartementet

Socialstyrelsen
106 30 Stockholm

Uppdrag att bidra till att stärka samt följa upp tillgängligheten och vårdkapaciteten på regional och nationell nivå

Regeringens beslut

Regeringen ger Socialstyrelsen i uppdrag att bidra till att stärka samt följa upp hälso- och sjukvårdens tillgänglighet och kapacitet, bl.a. i fråga om väntetider, antalet disponibla vårdplatser samt belägningsgrad.

I uppdraget ingår att:

- Stödja regionerna i deras produktions- och kapacitetsstyrning bl.a. för att uppnå Socialstyrelsens nationella riktvärden avseende antalet disponibla vårdplatser samt belägningsgrad.
- Stödja och stärka samverkan mellan regioner i syfte att öka tillgängligheten och förutsättningarna att uppnå Socialstyrelsens nationella riktvärden avseende antalet vårdplatser samt belägningsgrad på nationell nivå.
- I dialog med regionerna definiera nationella och gemensamma målnivåer för belägningsgrad och vårdkapacitet. Målen bör vara differentierade för olika typer av verksamheter, t.ex. för akut och planerad verksamhet, för olika geografiska förutsättningar och för enheters olika storlek.
- Löpande följa den nationella utvecklingen av vårdkapacitet, bl.a. i fråga om tillgänglighet, väntetider, antalet disponibla vårdplatser och belägningsgrad. I detta ingår att ta fram metoder och gemensamma definitioner för mätning av bl.a. belägningsgrad och tillgänglig kapacitet.
- Löpande följa behovet av personalresurser i regionerna för olika typer av vårdplatser, för att främja en hållbar personalförsörjning på kort och lång sikt, såväl inom som mellan regioner.

En viktig del i genomförandet av uppdraget är en nära och tät dialog mellan Socialstyrelsen och huvudmännen. Socialstyrelsens påbörjade arbete och forum för stödjande dialog gentemot huvudmännen ska därför fortsätta också inom ramen för detta uppdrag.

Uppdraget utgår från de mål- och riktvärden för antal vårdplatser och belägningsgrad som Socialstyrelsen har tagit fram inom ramen för uppdraget att stödja och stärka regionernas produktions- och kapacitetsplanering samt lämna förslag på målvärden för antalet vårdplatser (S2022/01373). Som en del av detta uppdrag ingår att utvärdera och vid behov revidera dessa mål- och riktvärden.

Socialstyrelsen ska när uppdraget utförs föra dialog med berörda huvudmän, Inspektionen för vård och omsorg (IVO), Myndigheten för vård- och omsorgsanalys, E-hälsomyndigheten, Nationella vårdkompetensrådet, Sveriges Kommuner och Regioner (SKR), regionerna, berörda professionsföreningar och patientorganisationer samt med partnerskapet för kunskapsstyrning inom hälso- och sjukvård.

Socialstyrelsen ska löpande hålla Regeringskansliet (Socialdepartementet) informerat om hur arbetet med uppdraget fortskrider.

Socialstyrelsen ska senast den 1 december 2024 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet). Delredovisningen ska innehålla en plan för myndighetens arbete med uppdraget. Av planen ska det framgå hur myndigheten arbetar för att genomföra uppdraget samt en redogörelse av vilka avvägningar som gjorts och kommer behöva göras.

Socialstyrelsen ska senast den 31 oktober 2025 respektive den 31 oktober 2026 lämna en delredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Socialstyrelsen ska senast den 31 oktober 2027 lämna en slutredovisning av uppdraget till Regeringskansliet (Socialdepartementet).

Ärendet

Svensk hälso- och sjukvård håller hög kvalitet och står sig väl i jämförelse med andra länder. Uppföljningar visar på goda medicinska resultat, att patienter över lag är nöjda med kvaliteten och att förtroendet för hälso- och sjukvården är högt. Samtidigt står svensk hälso- och sjukvård inför flera

utmaningar, bl.a. långa vårdköer, bristande tillgänglighet och ett otillräckligt antal vårdplatser med bristande patientsäkerhet som följd. Regeringen ser flera tecken på att hälso- och sjukvårdens kapacitet inte är anpassad för att möta dagens behov.

Antalet vårdplatser per capita har minskat kontinuerligt de senaste decennierna, i Sverige såväl som i övriga höginkomstländer. Mellan 2010 och 2022 minskade antalet disponibla vårdplatser från 2,7 till 1,9 vårdplatser per 1000 invånare (SKR). År 2021 fanns i genomsnitt drygt 17 500 disponibla vårdplatser i Sverige, varav 80 procent var inom somatisk slutenvård. Samtidigt har antalet överbeläggningar och utlokaliserade patienter inom somatisk vård ökat. I april 2024 var det i genomsnitt 5,9 överbeläggningar och 1,4 utlokaliseringar per 100 disponibla vårdplatser på landets sjukhus (SKR). De regionala skillnaderna är dock stora.

IVO menar att kapacitetsbristen och bristen på disponibla vårdplatser inom slutenvården medför att patientsäkerheten inte kan garanteras. Myndigheten konstaterar att bristen på disponibla vårdplatser behöver omhändertas på flera nivåer och att primärvården behöver byggas ut.

Enligt Socialstyrelsen finns det för närvarande cirka 15 300 vårdplatser i Sverige inom den somatiska specialiserade vården, och Socialstyrelsen beräknar att ytterligare 2 360 vårdplatser behövs för att minska den brist som råder i nuläget.

Socialstyrelsen bedömer att 85 procent beläggingsgrad för oplanerad vård och 95 procent för planerad vård bör vara riktvärde för genomsnittlig beläggingsgrad på nationell nivå. I den delredovisning av uppdraget att stödja och stärka regionernas produktions- och kapacitetsplanering samt lämna förslag på målvärden för antalet vårdplatser (S2022/01373) som myndigheten redovisade i maj 2023 bedömer Socialstyrelsen att regionernas produktions- och kapacitetsplaneringsarbete skulle kunna stärkas genom gemensamt definierade önskvärda nivåer för beläggingsgrad för enskilda verksamheter, differentierade för akut och planerad verksamhet, för olika geografiska förutsättningar och för enheters olika storlek.

Regeringen ser behov av en ökad vårdkapacitet bl.a. genom ett ökat antal disponibla vårdplatser och en utbyggd primärvård. För att hälso- och sjukvårdssystemet ska fungera effektivt och med god tillgänglighet behövs en primärvård som kan ta hand om merparten av befolkningens vårdbehov.

Samtidigt behöver den slutna vården ha tillräcklig vårdkapacitet för att ta hand om de personer som behöver sjukhusens resurser. Det behövs även en fungerande samverkan, så att varje person kan få en personcentrerad och sammanhängande vård, på rätt plats i vårdsystemet. Därmed krävs att hälso- och sjukvården kan arbeta parallellt med att öka antalet vårdplatser på sjukhus och med att bygga ut såväl den regionala som den kommunala primärvården. Hälso- och sjukvården behöver också ha tillräcklig kapacitet och förmåga att skala upp verksamheten till en ändamålsenlig nivå i händelse av kris eller krig.

Regeringen avser att öka det nationella ansvaret för hälso- och sjukvården och bedömer att den statliga uppföljningen och analysen av hälso- och sjukvårdens kapacitet och tillgänglighet m.m. behöver utvecklas och förbättras. Som expertmyndighet inom hälso- och sjukvårdsområdet har Socialstyrelsen en nyckelroll i detta arbete. En väl fungerande styrning och samordning inom hälso- och sjukvårdsområdet på nationell nivå är av stor betydelse för samhället. Socialstyrelsens uppdrag att ta fram förslag till en nationell plan för att minska bristen på vårdplatser inom hälso- och sjukvården (S2023/00679) samt uppdraget att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256) är viktiga delar i arbetet med öka det nationella ansvaret för hälso- och sjukvården. Det arbete som Socialstyrelsen påbörjat i dessa uppdrag bör fortgå även framöver.

Regeringen har även aviserat att en nationell vårdförmedling i statlig regi ska inrättas för att korta vårdköerna och väntetiderna. Nationell vårdförmedling innebär att väntande patienter erbjuds vård hos en annan vårdgivare med kortare väntetider oavsett var i landet denna vårdgivare finns. Detta är en komplex process som kräver att det finns tillgång till uppdaterad information om vårdgivare och deras tillgängliga kapacitet. Därmed är förmågan att mäta hälso- och sjukvårdens kapacitet en förutsättning för inrättandet av den nationella vårdförmedlingen.

Bristen på disponibla vårdplatser och kompetens innebär även en mer pressad arbetssituation för personalen. Personalen är hälso- och sjukvårdens viktigaste resurs. Samtidigt har kompetensförsörjningen länge varit en av vårdens stora utmaningar med stora svårigheter att både attrahera, rekrytera och behålla personal. Utöver satsningar på utökad vårdkapacitet har regeringen ändrat uppdraget till Socialstyrelsen och Nationella

vårdkompetensrådet att ta fram förslag till en nationell plan för hälso- och sjukvårdens kompetensförsörjning (S2023/00256).

För att åstadkomma en god, jämlik och tillgänglig vård och en vårdkapacitet som är anpassad efter behoven krävs att de insatser som hälso- och sjukvårdens aktörer genomför är anpassade efter och bidrar till hälso- och sjukvårdssystemet som helhet.

På regeringens vägnar

Acko Ankarberg Johansson

Oskar Johansson

Kopia till

Finansdepartementet, BA
Finansdepartementet, SFÖ
riksdagens socialutskott
Kammarkollegiet
E-hälsomyndigheten
Inspektionen för vård och omsorg
Myndigheten för vård- och omsorgsanalys
Nationella vårdkompetensrådet
Sveriges Kommuner och Regioner
regionerna